

zaken moest neerleggen, nam hij op 25 juni '34 de jonge katholieke fabrikant mr. M. P. L. Steenberghe in zijn kabinet op van wie hij wist dat hij tot devaluatie neigde. Precies twee maanden later schreef hij jhr. de Jonge dat hij in Duitsland 'de grote *Krach*' zag naderen ('In Duitsland gaat het snel bergafwaarts en die wonde plek moet eerst *helemaal* open komen'); een ineenstorting dáár zou (Duitsland had aan Nederland bijna f 1,5 miljard schuld en was de grootste afnemer van onze landbouwproducten) consequenties kunnen hebben voor onze valuta:

'Natuurlijk *kan* daaruit, maar laat dit in het diepst Uwer ziel *verborgen* blijven, een toestand voortkomen die ook op *monetair* gebied bepaalde stappen kan nodig maken. Daarvoor is hier te lande een *geweldige* catastrofe echter onafwijsbare voorwaarde.'¹

Moeten wij die woorden niet zo interpreteren dat Colijn tot de onzedelijke daad die devaluatie zijns inziens vormde, alleen dan meende te kunnen overgaan wanneer duidelijke gebeurtenissen in de buitenwereld elkeen de overtuiging geschonken hadden dat anders handelen niet mogelijk was?

Zomer '33 waren er nog maar zeven landen die geweigerd hadden te devalueren: Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, Zwitserland, Italië, Polen. Zij sloten zich aaneen. Dit 'goud-bloc' bleef evenwel niet lang in stand. Op 1 april '35 devalueerde België, en flink ook: met 28%. Terstond bepleitte Steenberghe, dat voorbeeld te volgen. Geen steun vindend in de ministerraad, trad hij op 3 juni af. Zijn argument was geweest dat het *toch* tot devaluatie van de gulden zou komen: waarom zou men dan het Nederlandse bedrijfsleven niet zo spoedig mogelijk betere kansen bieden? Colijn prefereerde het, op de 'geweldige catastrofe' te wachten. Die deed zich niet voor – maar de factoren die de resterende landen van het goud-bloc in de richting van devaluatie dreven, bleven hun werking uitoefenen.

Herfst '36 kreeg Steenberghe gelijk.

Op donderdag 24 september ontvingen Colijn en Oud, minister van financiën, een vertegenwoordiger van de Franse regering die vertrouwelijk kwam medelen dat Frankrijk de gouden standaard zou loslaten: kon Nederland wellicht mee devalueren? De twee Nederlandse ministers weigerden. Liever wilden zij doen wat ook Zwitserland deed: de ruilwaarde van de valuta handhaven, niet 'failleren'. Maar ziet: zaterdag 26 september blijkt (pijnlijke verrassing!) dat de Zwitserse *franc* óók gedevalueerd zal worden. Nog diezelfde avond wordt in Den Haag een buitengewone

¹ Brief, 25 aug. 1934, van Colijn aan de Jonge, in B. C. de Jonge: *Herinneringen*, p. 257.